Sakarya Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi (SHD)

ISSN 2147-768X

The Sakarya
Journal of Law (The SJL)

Temmuz 2022
C. 10 • S. 1 • s. 123-138

Mazbut Vakıfların Tüzel Kişilikleri, Malları ve Tasfiyesi(*)

Legal Entity, Property and Liquidation of Fused Foundation

Arş. Gör. Merve ARSLAN(**)

Öz

Mevzuatımızda vakıflar konusundaki düzenlemeler eski vakıf ve yeni vakıf sınıflandırması çerçevesinde yapılmıştır. Buna göre, 743 sayılı *Türk Kanun-ı Medenisi*'nden önceki vakıflar eski vakıf, bu kanundan sonra kurulan vakıflar yeni vakıf şeklinde ifade edilmiştir. Eski vakıflar da kendi içlerinde birçok sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Konumuz açısından önem arz eden sınıflandırma idareleri bakımından eski vakıflar sınıflandırmasıdır. İdareleri bakımından eski vakıflar, mazbut vakıflar, mülhak vakıflar, cemaat vakıfları ve esnaf vakıflarıdır. Mazbut vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliği altında yer alan, kendilerine ait tüzel kişilikleri bulunan ve müdürlükten ayrı mallara sahip olan eski vakıflardır. Mazbut vakıf malları mazbut akar vakıf malları ve mazbut hayrat vakıf malları olmak üzere ikiye ayrılır. Mazbut akar vakıf malları, bir mazbut vakfın malvarlığı değerleri içinde yer alan ve gelir getiren taşınmaz mallardır. Mazbut hayrat vakıf malları ise, bir mazbut vakfın malvarlığı değerleri içinde yer alan ve bir hayır işi için doğrudan kendisi veya getirdiği gelirleri kullanılan mallardır. Mazbut vakıfların mal edinebilmelerinin yanında, ticari işletme veya şirket kurmaları da mümkündür. Ancak kimi nedenlerle eski vakıflar tasfiye edilmektedir. Tasfiye, kimi hallerde taviz bedeli karşılığı olarak, kimi hallerde *Türk Kanun-ı Medenisi* uyarınca taviz bedeline tabi olmaksızın gerçekleştirilmektedir. Amaç ve işlevini kaybeden vakıfların tasfiyesi ve kendiliğinden tasfiye de söz konusu olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Eski Vakıf, Mazbut Vakıf, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Akar Vakıf Malı, Hayrat Vakıf Malı, Taviz Bedeli.

Abstract

Regulations on foundations in our legislation were made within the framework of the old foundation and new foundation classification. Accordingly, foundations before the *Turkish Civil Code* No. 743 were expressed as old foundations, and foundations established after the Code were expressed as new foundations. Old foundations have also been subjected to many classifications. The classification that is important for our subject is the classification of old foundations in terms of administrations. Old foundations in terms of their administration are fused foundations, annexed foundations, community

(*) Araştırma Makalesi / Makale Geliş Tarihi: 23.03.2022 - Makale Kabul Tarihi: 05.07.2022

(**) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Tokat - Türkiye
E-posta: merve.arslan@gop.edu.tr
Orcid No: https://orcid.org/0000-0002-9702-3422

foundations and artisan foundations. Fused foundations are old foundations that are under the legal personality of the General Directorate of Foundations, have their own legal personality and have separate properties from the directorate. Fused foundation goods are divided into two as fused wet foundation properties and fused charity foundation properties. Fused wet foundation properties are goods that are included in the assets of a fused foundation and generate income. Fused charity foundation properties are goods that are included in the assets of a fused foundation and are used directly for a charity. In addition to acquiring property, it is also possible for fused foundations to establish commercial enterprises or companies. However, for some reasons, old foundations are being liquidated. Liquidation is carried out in some cases against the concession price, in some cases without being subject to the concession price in accordance with the old *Turkish Civil Code*. There may also be liquidation of foundations that have lost their purpose and function or ipso facto liquidation.

Keywords

Old Foundation, Fused Foundation, General Directorate of Foundations, Fused Wet Foundation Properties, Fused Charity Foundation Properties, Concession Price.

GİRİŞ

Vakıflar mal toplulukları niteliğinde olup Roma Hukukunda mal topluluklarının vakıf şeklinde mevcudiyeti söz konusu değildi. Hal böyle olmakla birlikte, İmparatorluk döneminde hayır işlerine özgülenmiş malların kilise tarafından yönetilmesi mümkün hale gelmiştir. Ancak bu duruma rağmen, söz konusu malların oluşturduğu bir tüzel kişilik bulunmadığından vakıf kurumu oluşmamıştır. Bir başka ifadeyle, Roma Hukukunda kişi toplulukları, tüzel kişilik olarak bulunmaktayken; mal toplulukları niteliğindeki vakıflara tüzel kişilik tanınmamıştır. Hukukumuzda (Osmanlı Devleti Hukukunda) ise, Roma Hukukundan farklı olarak, kişi toplulukları tüzel kişiliğe sahip değilken, ilk ve tek tüzel kişilik tanınan topluluk vakıflardır. Hal böyle olmakla birlikte, Osmanlı Devleti zamanında, birçok vakıf türü bulunmaktadır. Ancak, söz konusu vakıfların bir kısmı günümüzde tasfiye edilmişken, bir kısmı varlığını sürdürmektedir. Osmanlı Devleti zamanında mevcut olup günümüze kadar varlığını sürdürmüş vakıflar, 'eski vakıflar' şeklinde ifade edilmektedir. Eski vakıfların birçok türü bulunmaktadır. Bunlar, hayri vakıflar, zürri (aile) vakıflar, sahih vakıflar, gayrisahih vakıflar, icare-i vahideli vakıfar, icareteynli (çift icarlı) vakıf, mukataalı vakıflar, mazbut vakıflar, mülhak vakıflar, cemaat vakıfları ve esnaf vakıflardır. Çalışmamızda adı geçen vakıf türleri hakkında kısa açıklamalar yapıldıktan sonra, mazbut vakıflara ilişkin açıklamalarda bulunulmaktadır. Bilindiği üzere mazbut vakıf tanımı *Vakıflar Kanunu* m. 3'te yapılmakta ve bu vakıflara ilişkin düzenlemeler başta *Vakıflar Kanunu* olmak üzere *Türk Medeni Kanunu*'nun vakıflara ilişkin hükümlerinde (*TMK* m. 101-117) yer almaktadır. Çalışma kapsamında, mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde, mazbut vakıf kavramı, mazbut vakıflarının tüzel kişilikleri konusundaki doktrin tartışmaları ve bu konuda vardığımız sonuçlar, mazbut vakıfların malları ve mazbut vakıflara ilişkin tasfiye halleri ele alınmaktadır.

I. MAZBUT VAKIF KAVRAMI

Vakıf kavramı, *TMK* m. 101/I'de "Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır" şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre, bir vakfın varlığından bahsedebilmek için öncelikle gerçek veya tüzel bir kişinin bulunması, bu kişinin mal veya haklarını, vakfı oluşturacak tüzel kişinin bir amaç doğrultusunda kullanması maksadıyla, söz konusu tüzel kişiliğe bırakması gerekmektedir.[1] Vakfa ilişkin düzenlemeler *Türk Medeni Kanunu*[2] *m. 101-117 arasında düzenlenmekle birlikte, ayrıca bu hususta düzenlemeler içeren Vakıflar Kanunu*'muz[3] mevcuttur. *Vakıflar Kanunu*'nun uygulama kapsamında, hangi vakıf ve kurumların yer alacağı, kanunun 2. maddesinde "mazbut, mülhak ve yeni vakıflar, cemaat ve esnaf vakıfları ile Vakıflar Genel Müdürlüğü" şeklinde belirtilmiş. Ayrıca *Vakıflar Kanunu* m. 3'te de vakıf kavramının "Mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıfları"[4] ifade ettiği kabul edilmiştir.

Osmanlı Devleti döneminin ardından Türkiye'de 17 Şubat 1926'da TBMM'de kabul edilen ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe konulan 743 sayılı *Türk Kanun-ı Medenisi*'nin getirilmesiyle ile 73. madde ve devamı hükümlerinde yeni bir vakıf hukuku düzenlenmiştir.[5] Ancak, bu kanundan önce Osmanlı Devleti döneminde kurulan ve hala faaliyet gösteren vakıflar bakımından düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla eski vakıf ve yeni vakıf sınıflandırması yapılmış: 743 sayılı *Türk Kanun-ı Medenisi*'nden önceki vakıflar eski vakıf, bu kanundan sonra kurulan vakıflar yeni vakıf şeklinde ifade edilmiştir.[6]

Yeni vakıf kavramı, *Vakıflar Kanunu* m. 3'te "Mülga 743 sayılı *Türk Kanun-ı Medenisi* ile 4721 sayılı *Türk Medenî Kanunu* hükümlerine göre kurulan vakıflar" şeklinde tanımlanmıştır. *TMK* m. 101/IV gereğince, "Cumhuriyetin Anayasa ile belirlenen niteliklerine ve Anayasanın temel ilkelerine, hukuka, ahlâka, millî birliğe ve millî menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını

---

1 **Safa Koçoğlu,** Türk Medeni Kanununa Göre Vakıfların Kuruluşu, İşleyişi ve Sona Ermesi, (İstanbul: Beta, 2022), s. 6: "Vakıflar üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar: 1- Yeterli mal ve hakkın özgülenmesi, 2- Amaç, 3- Tüzel kişiliktir."; **Mustafa Dural ve Tufan Öğüz,** Türk Özel Hukuku Cilt II-Kişiler Hukuku, (İstanbul: Filiz, 2021), s. 340; **Tufan Öğüz,** Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları, (İstanbul: Beşir Kitabevi, 2007), s. 2 vd.: Dural ve Öğüz ise vakfın unsurlarını; "1- Malvarlığı değerinin sürekli amaca özgülenmesi, 2- Örgütlenme unsuru, 3- Vakfın tüzel kişiliğinin hukuk düzenince tanınması" şeklinde sınıflandırmıştır.

2 4721 sayılı, 22/11/2001 kabul tarihli, 8/12/2001 tarih ve 24607 sayılı RG'de yayınlanmış kanun.

3 5737 sayılı, 20/2/2008 kabul tarihli, 27/2/2008 tarih ve 26800 sayılı RG'de yayınlanmış kanun.

4 Yeni vakıf kavramının kullanımına ilişkin eleştiri için bkz. **Dural ve Öğüz,** s. 349, dn. 414.

5 **Meryem Solmaz Bilici,** Medeni Hukuk Çerçevesinde Bezm-i Âlem Vakıfları Özelinde Mazbut Vakıflar, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 16.

6 **Mehmet Ayan ve Nurşen Ayan**, Kişiler Hukuku, (Ankara: Seçkin, 2016), s. 271.

desteklemek" amaçları ile vakıf kurulamaz. Kanunda özellikle düzenlenen aile vakıfları, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıfları ve kamuya yararlı vakıflar[7] dışında da birçok vakıf türü kurulabilmektedir.

Eski vakıflar bakımından hangi vakıf türlerinin mevcut olduğuna ilişkin farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır.[8] Buna göre, eski vakıflar amaçları bakımından, mülkiyetleri bakımından, kullanım şekilleri bakımından ve idareleri bakımından vakıflar olmak üzere sınıflandırılmaktadır.[9] Amaçları bakımından vakıflar, fakir ve muhtaçlar için kurulan, hayır işleme amacı güden "hayri vakıflar"[10] ve belirli kişiler (vakfedenin ailesi, soyu veya belirlediği kişiler) için kurulan "zürri (aile) vakıflar"[11] şeklinde ikiye ayrılmaktadır.[12] Mülkiyeti bakımından vakıflar, vakfedenin üzerinde mülkiyet hakkı sahibi olduğu bir taşınmazı çıplak mülkiyeti ve tasarruf hakkıyla beraber vakfetmesiyle meydana gelen vakıflar olarak tanımlanan "sahih vakıflar"[13] ve vakfedilen taşınmaza ilişkin mülkiyet hakkının devlette olduğu, ancak kamu hizmeti için bir kimseye (genellikle hanedan mensubu kişiler, sadrazam vb.) tahsis edildiği taşınmazın özgülendiği vakıflar "gayrisahih vakıflar"[14] olarak sınıflandırılmaktadır. Kullanım şekilleri bakımından vakıflar ise icare-i vahideli vakıf, icareteynli (çift icarlı) vakıf ve mukataalı vakıf olmak üzere üçe ayrılmaktadır.[15] İcare-i vahideli vakıf, bir vakfa gelir sağlamak maksadıyla, vakfedilen taşınmazın belirli süreler için kiralanması suretiyle kurulan vakıflardır.[16] İcareteynli vakıflar ise *Vakıflar Kanunu* m. 3'te "Değerine yakın peşin ücret ve ayrıca yıllık kira alınmak suretiyle süresiz olarak kiralanan vakıf" şeklinde tanımlanmakta, çift kiralı vakıf anlamına gelmektedir.[17] Mukataalı vakıflar ise

---

7 Bu vakıflar bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. **Solmaz Bilici**, s. 17.

8 **Mehmet Akif Aydın**, Türk Hukuk Tarihi, (İstanbul: Beta Yayınları, 2019), s. 251.

9 **Hamdi Çilingir (Chamntı Tsılıgkır),** Hanefi Vakıf Hukukunda Gaye Unsuru, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2014, s. 15; **Solmaz Bilici**, s. 20; **M. Serhat Yener ve Kazım Uslu**, Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Vakfiyeden Doğan Haklara İlişkin Davalar, (Ankara: Statü Yayıncılık, 2013), s. 15.

10 **Çilingir**, s. 16; **Fikret Eren ve Veysel Başpınar,** Toprak Hukuku, (Ankara: Savaş, 2017), s. 49.

11 **Aydın,** s. 252.

12 **Çilingir,** s. 15.

13 **Aydın,** s. 252; **Solmaz Bilici**, s. 21; **Ahmet İşeri**, Vakıflar (Medenî Kanun'dan Önceki ve Sonraki Vakıf Nev'ileri ve Hukukî Mahiyetleri), AÜHFD, C. 21, S. 1, 1964, s. 203.

14 **Aydın,** s. 252; **Eraslan Özkaya**, Eski Vakıf Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012), s. 151-152; **Ahmet Akgündüz**, *"İslam Hukukuna Göre Vakıf Mallarının Mülkiyet Meselesi"*, Bakanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu, (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2012), s. 23; **Ömer Çınar**, Taviz Bedeli ve İcareteynli Mukataalı Vakıfların Tasfiyesi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1-2, 2011, s. 108; **Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu ve Gülnihal Bozkurt**, Türk Hukuk Tarihi, (Ankara: Turhan Yayınevi, 2019), s. 141; **İşeri,** s. 205.

15 **Solmaz Bilici**, s. 23 vd.

16 **Aydın,** s. 253; **Solmaz Bilici**, s. 21.

17 **Eren ve Başpınar**, s. 47; **Polat**, s. 13; **Üçok, Mumcu ve Bozkurt,** s. 142.

yangın, sel gibi felaketlerle zarar gören vakıf mallarının eski durumuna getirilmesi amacına hizmet eden vakıflardır.[18]

Konumuz bakımından esas önem arz eden sınıflandırma ise idareleri bakımından eski vakıflardır. Bu vakıflar, mazbut vakıflar, mülhak vakıflar, cemaat vakıfları ve esnaf vakıfları olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır.[19] *Vakıflar Kanunu* m. 3'te mazbut vakıflar, "Bu Kanun uyarınca Genel Müdürlükçe yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı *Türk Kanunu Medenisi'*nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı *Vakıflar Kanunu* gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğünce yönetilen vakıflar"; mülhak vakıflar "Mülga 743 sayılı *Türk Kanunu Medenisi'*nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflar"; cemaat vakıfları, "Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı *Vakıflar Kanunu* gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıflar" ve esnaf vakıfları, "2762 sayılı *Vakıflar Kanunu*nun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflar" şeklinde tanımlanmıştır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan mazbut vakıflar, Osmanlı devleti döneminde de var olup, bu dönemde hanedan üyelerine ait olan ve Evkaf-ı Hümayun[20] tarafından yönetilen vakıflar ile idare edecek kimsesi bulunmaması sebebiyle el konulan vakıflardır.[21] Ancak günümüzde mazbut vakıflar, kısaca Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliği tarafından yönetilen eski vakıfları ifade etmektedir.[22] Zira bu durum *Vakıflar Kanunu* m. 6/I'de "Mazbut vakıflar, Genel Müdürlük tarafından yönetilir ve temsil edilir" denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Mazbut vakıfların kendi içinde bir yöneticisi veya yönetim kurulu bulunmamakta, bulunması da mümkün olmamaktadır.[23] Öyle ki, *Vakıflar Kanunu* m. 7/II'de, intifa hakları saklı kalmak üzere (m. 7/III), mazbut vakıflara bir yönetici seçilemez ve atanamaz denilmiştir. Bu sebeple, mazbut vakıflarda hem yönetim hem olası bir uyuşmazlık hâlinde açılan davada temsil, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir.[24]

---

18 **Çınar,** Taviz Bedeli, s. 109; **Aydın,** s. 256; **Üçok, Mumcu ve Bozkurt,** s. 141.

19 Ayrıntılı bilgi için bkz. **M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir**, Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019), s. 406 vd; **Solmaz Bilici**, s. 25.

20 **Elif Genca,** *"Osmanlı Döneminde Vakıfların Denetimi"*, İÜHFM C. 72, S. 1, 2014, s. 531: Evkaf-ı Hümayun, Osmanlı Devleti zamanında vakıfların denetiminden sorumlu nezarettir.

21 **Solmaz Bilici,** s. 42.

22 **Ali Himmet Berki,** Vakıflar, (İstanbul: Cihan Kitaphanesi, 1940), s. 25; **Refik Korkusuz ve Ömer Ergün,** *"Hukuksal Boyutları ile Eski ve Yeni Vakıflar"*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 16 - 19, Mayıs 2007, s. 88; **Ayan ve Ayan,** s. 272; **Koçoğlu,** s. 8.

23 **Solmaz Bilici,** s. 49.

24 **Solmaz Bilici,** s. 49.

II. MAZBUT VAKIFLARIN TÜZEL KİŞİLİĞİ

Vakıflar Kanunu m. 4 ile vakıfların özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğunu düzenlenmiştir. Ancak mazbut vakıfların tüzel kişiliği tartışmalıdır. Burada mazbut vakıflar bir bütün olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliğinin yönetimi altına alındığından (*Vakıflar Kanunu* m. 6), her bir mazbut vakfın kendi tüzel kişiliğin bulunup bulunamayacağı esasına dayanan bir tartışma söz konusudur.[25] Bir görüşe göre, mazbut vakıfların kendi tüzel kişiliklerinin yoktur ve mazbut vakıfları kapsayan tek bir tüzel kişilik (Vakıflar Genel Müdürlüğü) mevcuttur.[26] Ancak belirtmek gerekir ki, her ne kadar tek bir tüzel kişilik mevcut olsa da her bir mazbut vakfın ayrı malvarlığına sahip olabileceği kabul edilmektedir.[27] Bir başka görüşe göre, *Vakıflar Kanunu* m. 4 hükmü mazbut vakıflar için de geçerli kabul edilmek suretiyle her bir mazbut vakfın kendi tüzel kişiliğinin bulunduğu kabul edilmelidir.[28] Zira, Yargıtay da kimi kararlarında bu yönde hüküm kurmuştur.[29]

Mazbut vakıfların ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunduğunun kabulü hâlinde, bu tüzel kişiliğin kamu hukuku tüzel kişiliği mi özel hukuk tüzel kişiliği mi olduğu tartışması gündeme gelecektir. Bir görüşe göre, Vakıflar Genel Müdürlüğü mazbut vakıfları temsil ettiğinden, bu vakıfların kamu hukuku tüzel kişiliği olarak kabul edilmesi gerekir.[30] Bir diğer görüş ise, *Vakıflar Kanunu* m. 4'te açıkça vakıfların özel hukuk

---

25 **Solmaz Bilici,** s. 52.

26 **Özkaya,** s. 171; **Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir**, s. 406; **Kemal Çevik**, *"Mazbut Vakıfların Tüzel Kişiliği",* Vakıf Haftası Dergisi, S. 7, 1990, s. 105; **Öğüz**, s. 8.

27 **Özkaya,** s. 172-173; **Yener ve Uslu**, s. 19.

28 **Yener ve Uslu**, s. 19; **Ömer Çınar,** "*Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle (Gelir) Üzerinde Vakıf Evlâtlarının ve Diğer İlgililerin Hak Sahipliği ve İntifa Hakkı Hayrından Fazla Olan Mülhak Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi"*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. C. 22, S. 3, 2016, s. 830.

29 **Yargıtay** 1. HD, E. 1979/2391, K. 1979/3508, T. 19.03.1979: "Vakıf bir özel hukuk kuruluşudur. Vakfedilen şey özel maldır, yani devlet malı kamu malı değildir. Medeni Kanundan önceki vakıflar mazbut ve mülhak olmak üzere iki bölümde toplanmıştır. Mülhak vakıfların her biri ayrı tüzel kişiliğe, sahiptir. Mazbut vakıfların tümü bir tüzel kişilik oluşturmuş, bir şemsiye altında toplanmıştır. Tüzel kişilikleri olan mazbut ve mülhak vakıfları, Vakıflar Genel Müdürlüğü temsil eder. Vakıf mallar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, mülhak bütçeli olan bu idarenin, dolayısıyla devletin malı değildir" https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 02.11.2021); **Yargıtay** 5. HD, E. 1988/751, K. 1988/20070, T. 11.11.1988: "Dava konusu taşınmaz malın mazbut vakıf niteliğinde olduğu açıklanmıştır. Bu nevi vakıflar, müstakil hükmü şahsiyete haiz olup malları da Kamulaştırma Kanununun 30. maddesinde gösterilen kamu tüzel kişilerinin ve kurumlarının sahip olduğu taşınmaz mallardan değildir. Bu yön Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun 6.3.1978 günlü, 2/2 numaralı İçtihadı Birleştirme Kararında etraflıca açıklanmıştır" https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 02.11.2021); **Yargıtay** 13. HD, E. 2011/2476, K. 2011/4802, T. 29.03.2011 "Ayrı hükmi şahsiyeti bulunan mazbut vakıfların, bağımsız bir hükmi şahsiyete sahip ve öz mal varlığı ayrı olan Vakıflar Genel Müdürlüğüne tab'an 3533 Sayılı Kanun Hükümlerine tabi olacağı kabul edilemez" https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 02.11.2021).

30 **Hüseyin Hatemi,** Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1979), s. 470; **Nazif Öztürk,** Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar, (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1983), s. 101: Yazar, mazbut vakıfların kendine özgü bir durumda bulunduğunu ve özel hukuk tüzel kişiliği olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir.

tüzel kişisi olarak düzenlendiğini ve bu hükmün mazbut vakıfları ayrı tutmayıp kapsamına aldığını kabul etmektedir.[31] Bir diğer görüş ise, mazbut vakıfların, hem kamu hem özel hukuk tüzel kişiliğini içeren karma bir tüzel kişilik olduğu ifade etmektedir.[32] Kanundaki açık düzenleme ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yönetim ve temsil yetkisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda biz de bu görüşe katılmaktayız.

III. MAZBUT VAKIF MALLARI

A. GENEL OLARAK

Mazbut vakıf mallarına ilişkin mevzuatımızda bir tanım bulunmamaktadır. Ancak doktrinde mazbut vakıf malları, "Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce idare ve temsil olunan, mazbut vakıflara ait taşınmaz mallar" şeklinde tanımlanmaktadır.[33] Tanımdan da anlaşılacağı üzere malların mülkiyeti mazbut vakıflara aittir.[34] Ancak uygulamada bu malların, Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edildiği görülmektedir.[35] Hal böyle olmakla birlikte, söz konusu malların yine de mazbut vakfa ait olduğu kabul edilmelidir. Zira, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü de bu bağlamda, Tapu Müdürlüklerine, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce çıkarılan genelgeler uyarınca, söz konusu taşınmazların talep hâlinde mazbut vakıf adına tescil edilmesi yönünde talimatlar göndermiştir.[36]

---

31 **Öğüz,** s. 8: Yazara göre, "mazbut vakıflar, özel hukuk tüzel kişisi olmalarına rağmen, bir kamu hukuk tüzel kişisi olan Vakıflar Genel Müdürlüğünün yönetimi altındadır."; **Ali Akyıldız,** Türk Hukukunda Vakıflar Üzerinde Devlet Denetimi, İstanbul üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1997, s. 125; **Ömer Ergün**, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009, s. 91; **AYM,** E. 2013/70, K. 2013/166, T. 26.12.2013: "Mazbut vakıflar ise fiili ve hukuki sebeplerle Devletin el koyduğu, idaresi bir makama ya da vakfedenlerin fer'îlerinden başkalarına bırakıldığı, fiilen hayrî bir hizmeti kalmadığı için Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vesayeti altına alınan, özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiler olduklarından, bu vakıfların yönetim ve temsilleri, hukuki statülerinin korunarak yaşatılmaları amacıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. Kendine özgü bu vesayet ilişkisi, mazbut vakıfların hukuki statülerinde bir değişikliğe sebebiyet vermediği gibi, vakıf malvarlığının kamu malı hâline dönüşmesi sonucunu da doğurmamaktadır" https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 02.11.2021).

32 **Mustafa Yılmaz**, Eski Vakıfların ve Taşınmazlarının Günümüzdeki Hukuki Rejimi, (Ankara: Bilge Yayınevi, 2013), s. 146.

33 **M. Serhat Yener,** Eski-Yeni *Vakıflar Kanunu*na Göre Mazbut Vakıf Taşınmazların Gayrimenkul Hukuku Meseleleri, (Ankara: Bilge Yayınevi, 2015), s. 39.

34 **Yargıtay,** İBK, E. 1978/2, K. 1978/2, T. 06.03.1978: "2762 sayılı Kanunda, mazbut vakıfların Vakıflar Genel Müdürlüğünün malvarlığına dahili bulunduğuna ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. İdare bu malları temsilci olarak yönetir. Resmi bir kuruluşla malvarlığı yönünden bir uyuşmazlığa düşen "mülhak bütçeli" bir kuruluşun, uyuşmazlığın ilgili bulunduğu mal kendi öz varlığına dahil bulunmuyorsa, diğer bir deyimle "Devlet Malı" kuruluşun sadece mülhak bütçeli olması 3533 sayılı Kanunun uygulanması için bir neden olamaz. Ayrı hükmi şahsiyeti bulunan, mazbut vakıflar, müstakil bir hükmi şahsiyete sahip ve öz malvarlığı ayrı olan Vakıflar Genel Müdürlüğünün 3533 sayılı Kanun hükümlerine tabi olmasını gerektirmez" https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 02.11.2021).

35 **Yener**, s. 39; **Solmaz Bilici,** s. 59.

36 **Yener**, 39.

Yukarıda bahsettiğimiz mazbut vakıfların kamu hukuk tüzel kişiliği mi özel hukuk tüzel kişiliği mi olduğu yönündeki tartışmalar, mazbut vakıf mallarının kamu malı mı özel mal mı olduğunun tespitinde de görüş ayrılıklarına yol açacaktır. Bir görüşe göre, mazbut vakıf malları, kamuya hizmet sunan alanlara (sağlık, eğitim vb.) ilişkin olduğundan ve bu vakıfların Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetildiği ve temsil edildiğinden, kamu malı niteliğinde kabul edilmelidir.[37] Bir diğer görüşe göre, mazbut vakıfların *Vakıflar Kanunu* m. 6'da açıkça özel hukuk tüzel kişiliği olarak belirtilmesi sebebiyle, mazbut vakıf malları kamu malı niteliğinde değildir.[38] Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre, mazbut vakıf malları kamu malı niteliği taşımaz, ancak kamu malı imtiyazlarından faydalanması sebebiyle karma nitelikte mallardır.[39] Bu imtiyazlara örnek olarak, Gelir Vergisi Kanunu m. 94/I/V-b'de yer alan "Vakıflar (mazbut vakıflar hariç) ve derneklere ait gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden...%25 vergi tevkifatı yapılır" düzenlemesi ile mazbut vakıfların taşınmaz kiralanması karşılığında elde edilen kira ödemelerinde yapılması gereken gelir vergisi tevkifatından muaf tutulmaları ve *Vakıflar Kanunu* m. 77[40] hükmü verilebilir.

B. MAZBUT VAKIF MALI TÜRLERİ

1. Mazbut Akar Vakıf Malları

Vakıflar Kanunu m. 3'te akar kavramı "Vakıf amaç ve faaliyetlerinin yerine getirilmesi için gelir getirici şekilde değerlendirilmesi zorunlu olan taşınır ve taşınmazlar" şeklinde tanımlanmıştır. Mazbut akar vakıf malları ise, bir mazbut vakfın malvarlığı değerleri içinde yer alan ve gelir getiren taşınmaz mallardır.[41] Söz gelimi, vakfedilen bir okulun masraflarını gidermek amacıyla başka bir taşınmazın vakfedilmesi ve söz konusu taşınmazdan edinilen kiraların bu amaçla kullanılması taşınmazı akar vakıf malı haline getirir.[42] Dolayısıyla akar vakıf malları vakfın amacına hizmet eden mallar olup, bunlardan sağlanan gelirler devlet malı olarak kabul edilmezler.[43]

---

37 **Ahmet Akman**, Eski Vakıflar Hukuku ve İdaresi, (Ankara: Adalet, 2019), s. 288.

38 **Hatemi,** s. 710; **Akyıldız,** s. 125.

39 **Solmaz Bilici,** s. 60.

40 *Vakıflar Kanunu* m. 77: "Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazlar Devlet malı imtiyazından yararlanır, haczedilemez, rehnedilemezler. Tüm iş ve işlemleri, her türlü vergi, resim, harç ve katılım payından istisnadır. Genel Müdürlük tarafından açılacak davalarda teminat aranmaz. Genel Müdürlüğün ve mazbut vakıfların tahsil edilemeyen gelirleri, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre Genel Müdürlükçe tahsil edilir."

41 **Yener**, s. 41; **Solmaz Bilici,** s. 61.

42 **Solmaz Bilici,** s. 61.

43 **Ali Em**, Türk Hukuk Sisteminde Vakıflar, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2011), s. 526.

Mazbut akar vakıf malları, kamu malı niteliğinde değildir.[44] Bu sebeple, Vakıflar Genel Müdürlüğü, akar vakıf malları üzerinde kimi hukuki işlemleri yapmaya yetkilidir. *Vakıflar Kanunu* m. 12/I'de getirilen "Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait akar mallar ile hakların daha yararlı olanları ile değiştirilmesine, paraya çevrilmesine veya değerlendirilmesine Meclis yetkilidir" hükmü gereğince, Vakıflar Meclisinin vakfın menfaati için akar mallar üzerinde söz konusu işlemleri yapabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü *Vakıflar Kanunu* m. 13 gereğince, mazbut akar vakıf mallarının satış ve taviz bedelleri ile başka taşınmaz satın alabilir, bu başka malları trampaya konu yapabilir veya yeniden yaptırabilir. Söz konusu taşınmazlar da vakıfları adına hisseleri oranında tapuya tescil ettirilerek kayıtlara işlenir. Yine Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Vakıflar Kanunu* m. 26 gereğince, mazbut vakfın gelir ve akarları ile bir iktisadî işletme veya şirket kurabilecektir.[45]

Hayrat vakıf mallarının akar vakıf mallarına dönüştürülmesi, devri veya paraya çevrilmesi bazı şartlarda söz konusu olabilmektedir. Öyle ki, *Vakıflar Kanunu* m. 15'e göre, Vakıflar Meclisi kararıyla "tahsis edildikleri amaca göre kullanılmaları kanunlara veya kamu düzenine aykırı yahut tahsis amacına uygunluğunu kaybetmiş, kısmen veya tamamen hayrat olarak kullanılması mümkün olmayan taşınmazlar gayece aynı veya en yakın başka bir hayrata dönüştürülebilir, akara devredilebilir veya paraya çevrilebilir". Paraya çevrilme hâlinde edinilen paralar, mallarda da olduğu gibi, başka bir hayrata tahsis edilir (*Vakıflar Kanunu* m. 15). Aynı vakıf içerisinde hayrata dönüştürme veya akara devir söz konusu ise, bunun için bir bedel ödenmeyecektir (*Vakıflar Kanunu* m. 15). Sonuç olarak, hayrat vakıf malı özelliğini fayda ve nitelik anlamlarında yitiren bir taşınmaz, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kararıyla akar vakıf malı hâline getirilebilecektir.[46]

2. Mazbut Hayrat Vakıf Malları

Vakıflar Kanunu m. 3'te hayrat kavramı "Mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıfların, doğrudan toplumun istifadesine bedelsiz olarak sundukları mal veya hizmetler" şeklinde tanımlanmıştır. Mazbut hayrat vakıf malı, bir mazbut vakfın malvarlığı değerleri içinde yer alan ve bir hayır işi için doğ-

---

44 **Em,** s. 526; **Yargıtay,** 1. HD, E. 1979/2391, K. 1979/3508, T. 19.3.1979: "Tüzel kişilikleri olan mazbut ve mülhak vakıfları, Vakıflar Genel Müdürlüğü temsil eder. Vakıf mallar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, mülhak bütçeli olan bu idarenin, dolayısıyla devletin malı değildir. Temsil edilenle temsilcinin birbirlerinden ayrılması zorunludur. Temsil edilen özel hukuk alanına giren bir tüzel kişilik olduğuna ve böyle bir tüzel kişinin malları özel mal niteliği taşıdığına göre bu gibi durumlarda 6830 sayılı Yasa'nın 30. Maddesinin (kamulaştırma) uygulanması olanağı yoktur. Vakıf mallar, bir kamu kuruluşunun tasarrufuna ancak kamulaştırma sonunda geçebilir." https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 01.11.2021).

45 **Solmaz Bilici,** s. 62.

46 **Solmaz Bilici,** s. 62.

rudan kendisi veya getirdiği gelirleri kullanılan mallardır.[47] Mazbut vakıf malları için kanunda özel mülkiyet malı veya kamu malı olduğuna ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu mallar, bilhassa kamu hizmetine sunulan alanlarda, hayır amacına hizmet etmek üzere mevcut olduğundan, bu malların kamu malı olduğu kabul edilir.[48] Ayrıca bu vakıf mallarının devlet mallarına tanınan imtiyaz ve korumalardan yararlandırılması söz konusudur.[49] Öyle ki, *Vakıflar Kanunu* m. 15 gereğince, hayrat mallar için "haczedilemez, rehnedilemez, bu taşınmazlarda mülkiyet ve irtifak hakkı için kazandırıcı zamanaşımı işlemez" denilmiştir.

Yargıtay[50] ve Danıştay[51] da kimi kararlarında bu malların kamu malı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Söz konusu malların kamu malı niteliğini haiz olması sebebiyle, bu mallar üzerinde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün takdir yetkisi bağlı ve sınırlıdır.[52]

IV. MAZBUT VAKIFLARIN TASFİYESİ

A. Mukataalı ve İcareteynli Mazbut Vakıfların Taviz Bedeliyle Tasfiyesi

Vakıflar Kanunu m. 3'te "Değerine yakın peşin ücret ve ayrıca yıllık kira alınmak suretiyle süresiz olarak kiralanan vakıf" şeklinde tanımlanan, çift kiralı vakıf olan icareteynli vakıflar[53] ile yangın, sel gibi felaketlerle zarar gören vakıf mallarının eski durumuna getirilmesi amacına hizmet eden mukataalı vakıflar[54] 2762 sayılı *Vakıflar Kanunu*'nda kabul edilmemiştir. Zira, ilgili kanunun 26. maddesinde "Bu kanunun neşrinden sonra vakıf mallar mukataaya ve icareteyne bağlanamaz" denilmek suretiyle, kanunun yayımından sonra vakıf mallarının mukataaya ve icareteyne bağlanamayacağı ortaya konulmuştur. Kanunun yayınlanmasından sonra hal böyle olmakla birlikte, yayınlanmasından önceki icareteynli vakıflar ile mukataalı vakıflar ise tasfiye edilmiştir.[55] Tasfiyenin nasıl yapılacağı hususu hem 2762 sayılı *Vakıflar*

---

47 **Yener,** s. 41.

48 **Hatemi**, s. 711: Yazar, söz konusu malların "kamu malı gibi korunduğunu ve özel mülkiyet alanına aktarılmasının önlendiğini" ifade etmiştir; **Yener**, s. 41, **Solmaz Bilici,** s. 62.

49 **Yılmaz**, s. 171.

50 **Yargıtay,** HGK, E. 1/124, K. 18, T. 06.02.1963 (Naklen: **Yener**, s. 41).

51 **Danıştay** 10. D, E. 2010/14612, K. 2014/1474, T. 12.03.2014 (Naklen: **Solmaz Bilici,** s. 62-63, dn. 250).

52 **Danıştay** 10. D, E. 2000/1740, K. 2002/4442, T. 19.11.2002: "Vakıflar Genel Müdürlüğünün 4.10.1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce vücud bulmuş mazbut vakıfları yönetmekle görevlendirildiği ve bu görevini vakfedenin iradesine sadık kalarak vakfın tahsis edildiği gayeye göre yaşatılmasını ve vakfiyede öngörülen hizmetleri en iyi şekilde yerine getirecek tarzda yürütmek zorunda olduğu açıktır. Başka bir anlatımla Vakıflar Genel Müdürlüğü bu görevini yerine getirirken vakfiyeyi esas alarak vakfedeni uyulması imkansız veya hukuka aykırı olmayan arzusuna uygun hareket etmek zorundadır" https://www.kazanci.com.tr/ (Erişim Tarihi: 01.11.2021).

53 **Eren/Başpınar**, s. 47; **Polat**, s. 13.

54 **Çınar,** Taviz Bedeli, s. 109; **Aydın,** s. 256.

55 **Solmaz Bilici,** s. 71.

*Kanunu'*nda hem 5737 sayılı *Vakıflar Kanunu'*nda da düzenlenmiştir. 2762 sayılı *Vakıflar Kanunu* m. 27'de "Vakfın türüne göre ayırım yapılmaksızın üzerinde taviz şerhi bulunan mevcut mukataalı veya icareteynli vakıf taşınmaz malların mülkiyetleri, taşınmazların bulunduğu illerde defterdarlık, ilçelerde mal müdürlüğü bünyesinde yer alan Hazine taşınmaz malının satış ihalesine yetkili olan komisyon tarafından takdir edilecek rayiç bedelinin yüzde yirmi oranında hesap edilecek taviz bedeli karşılığında mutasarrıflarına geçirilir", 5737 sayılı *Vakıflar Kanunu* m. 18'de "Tapu kayıtlarında, icareteyn ve mukataalı vakıf şerhi bulunan gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde veya tasarrufundaki taşınmazlar, işlem tarihindeki emlak vergisi değerinin yüzde onu oranında taviz bedeli alınarak serbest tasarrufa terk edilir" denilmek suretiyle her iki kanunda da taviz bedeli karşılığı malların tasfiyesi gerçekleştirilmektedir.

Taviz bedelinin tamamı tek seferde peşin ödenirse vakıf arazisi mutasarrıf adına tescil edilmekte, taksitler hâlinde ödenirse yine mutasarrıf adına tescil yapılmakta ancak taşınmaza vakıf lehine ipotek konulmaktadır (5737 sayılı *Vakıflar Kanunu* m. 19).[56] Sonuç olarak, kanun hükümlerinden de anlaşıldığı üzere, tasfiye sonucunda, vakıf malları özel mülkiyete geçirilmiş olmaktadır.

5737 sayılı *Vakıflar Kanunu* m. 18 ile taviz bedeli ödemesine gerek olmayan, istisnai taşınmazlar düzenlenmiştir. Buna göre, "miri arazilerden mukataalı hayrata tahsis edilmeyenler ile aşar ve rüsumu vakfedilen taşınmazlar" istisna kapsamındadır. Dolayısıyla, gayrisahih vakıfların taviz bedeli ödemesine gerek olmadığı söylenebilecektir.[57]

B. Gayrisahih Mazbut Vakıfların Tasfiyesi

Osmanlı döneminde kimi mülkiyet hakkı devlette olan (miri) arazilerin öşür ve aşar gelirinin kendilerine tahsis edildiği kimselerin (genellikle hanedan mensuplarına), söz konusu gelirleri bir amaca özgülediği gayrisahih vakıflar söz konusuydu.[58] Ancak 17 Şubat 1925 tarihli 552 sayılı *Aşar'ın İlgası Yerine İkame Edilecek Mahsulat-ı Araziye Vergisi Hakkında Kanun* ile aşar vergisi kaldırıldı.[59] Bu durumda da aşar geliri kendisine tahsis edilen vakıflar ortadan kalkmış oldu.

Gayrisahih vakfa özgülenen taşınmazların mülkiyeti ise, 743 sayılı *Türk Kanun-ı Medenisi* gereğince, taviz bedeli ödenmeksizin, taşınmaza mutasarrıf olan kimseye geçirilmiştir.[60] Bu taşınmazlar bakımından taviz bedeli ödenmeye-

---

56 **Solmaz Bilici,** s. 73; **Özkaya,** s. 133, 135; "Burada sağlanan teminat ne tam bir ipotek ne de taşınmaz yüküdür...ancak taşınmaz yüküne benzeyen nevi şahsına münhasır bir teminattır"; **Çınar**, Taviz Bedeli, s. 114: "Teminatla başka bir hakkın veya alacağın değil bizzat taviz bedelinin yani ivazın teminat altına alındığı kabul edildiğinden, taviz bedelinin taşınmaz yükü niteliğinde olduğunun kabulü gerekir"

57 **Çınar**, Taviz Bedeli, s. 115.

58 **Solmaz Bilici,** s. 73.

59 **Mithat Direk,** Tarım Tarihi ve Deontoloji, (Konya: Eğitim Yayınevi, 2012), s. 84.

60 **Çınar,** Taviz Bedeli, s. 115; **Solmaz Bilici,** s. 73.

ceği, *Vakıflar Kanunu* m. 18'de "miri arazilerden mukataalı hayrata tahsis edilmeyenler ile aşar ve rüsumu vakfedilen taşınmazlar tavize tâbi değildir" şeklinde düzenlenmiştir.

C. Mazbut Vakfın Amaç ve İşlevinin Değiştirilememesi Hâlinde Tasfiye

Eski vakıflar, kimi zaman, zamanın geçmesiyle, yeni ihtiyaçların doğmasıyla, yeni hukuki düzenlemelerin yapılmasıyla, kendilerine ihtiyaç duyulmaz hale gelebilirler. Bir başka ifadeyle, eski vakıfların amacını ve gerçekleştirmek istedikleri amaç için gereken işlevi, zaman içinde kaybetmeleri söz konusu olabilir. Söz gelimi, bir tekkeye gelir sağlaması amacıyla kurulmuş bir vakfın gerçekleştirmek istediği amaç tekkelerin kapanmasıyla sona ermiştir.[61] Yine, bir eğitim kurumuna finansman sağlamak için kurulan bir vakıf, söz konusu kurumun yıkılması sonucu amaçsız ve işlevsiz kalmış olacaktır. İşte bu hallerde eski vakıfların tasfiyesi söz konusu olacaktır.

Eski vakıfların amaç ve işlevlerini yerine getirmesinin imkânsızlaşması hususu, *Vakıflar Kanunu* m. 14 ve *Vakıflar Yönetmeliği*[62] m. 111/I-g'de "Vakıfların, vakfiyelerindeki şartların yerine getirilmesine fiilen veya hukuken imkân kalmaması hâlinde; vakfedenin iradesine aykırı olmamak kaydıyla mazbut vakıflarda Genel Müdürlüğün; mülhak, cemaat ve esnaf vakıflarında, vakıf yöneticilerinin teklifi üzerine bu şartları değiştirmeye; hayır şartlarındaki parasal değerleri güncel vakıf gelirlerine uyarlamaya Meclis yetkilidir" denilmek suretiyle ortaya konulmuştur. Buna göre, söz konusu vakfın amaç ve işlevinin değiştirilmesi için, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Meclisine teklif götürebilecek, teklif uygun görülürse, vakfın tasfiyesi yerine amaç ve işlevinin değiştirilmesi kabul edilebilecektir. Burada amacın değiştirilmesinin olanaklı olması gerekir, ancak bu her durumda mümkün olmayabilmektedir.[63] Amacın değiştirilmesi mümkün değilse, vakıf kendiliğinden sona erecektir. Bu husus, *TMK* m. 116/I'de "vakfın amacın gerçekleşmesi olanaksız hâle gelmişse" ve "bu amacın değiştirilmesine de olanak bulunmuyorsa" vakıf kendiliğinden sona ereceği ifadeleri kullanılmak suretiyle düzenlenmiştir. Ayrıca, *Vakıflar Yönetmeliği* m. 19'da "Amacının gerçekleşmesi imkânsız hale gelen ve değiştirilmesinde de olanak bulunmadığı takdirde, vakıf kendiliğinden sona erer. Vakfın yönetim organı veya Genel Müdürlük vakfın amacının gerçekleşmesinin imkânsız hale geldiği kanısına varırsa dilekçe ile mahkemeye başvurarak durumun mahkeme siciline tescilini ister. Mahkeme, gereğine göre Genel Müdürlüğün veya vakfın yönetim organının yazılı düşünce-

61 **Hatemi**, s. 730; **Solmaz Bilici,** s. 74.

62 27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Vakıflar Yönetmeliği.

63 **Oğuz Sadık Aydos**, *"Vakfın Sona Ermesi",* İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, 2013, s. 134.

sini alarak vakfın dağılması ve tasfiye kurulu oluşumu istemini karara bağlar ve mahkeme dağılma kararını sicile tescil eder. Sona eren vakfın kişiliği, ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlı olmak üzere tasfiye sırasında da devam eder" düzenlemesi yer almaktadır. Bu halde, vakıf mahkeme kararıyla sicilden silinecektir (*TMK* m. 116 ve *Vakıflar Yönetmeliği* m. 19). Burada, mahkeme kararı vakfın sona ermesi konusunda tespit niteliği taşırken, vakfın sicilden silinmesi konusunda kurucu niteliktedir.[64] Sona erme hâlinde, Vakıflar Meclisi, *Vakıflar Yönetmeliği* m. 111/I-c gereğince, söz konusu mazbut vakfı paraya çevirebilecek, amacı aynı veya en yakın bir hayrata dönüştürebilecek, akara devredilmesine karar verebilecektir.[65] Sonuç olarak, Vakıflar Meclisi yani Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mazbut vakıfları, bahsedilen halde, tasfiye ettirmesi mümkündür.[66]

SONUÇ

Eski vakıflar olarak adlandırılan Osmanlı döneminden günümüze gelmiş vakıf türlerinden olan mazbut vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliği tarafından yönetilen vakıflardır. Doktrinde mazbut vakıfların tüzel kişiliklerine ilişkin tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmalardan birin, mazbut vakıfların ayrı tüzel kişiliklerinin bulunup bulunmadığı hususu oluşturur. Bazı yazarlar, mazbut vakıfların ayrı tüzel kişiliklerinin bulunmadığını, bu tüzel kişilikleri kapsayan tek bir tüzel kişiliğin, yani Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliğinin bulunduğunu ileri sürmektedir. Bu görüş karşısında yer alan bazı yazarlar tarafından, *Vakıflar Kanunu* m. 4'te vakıfların tüzel kişiliğe sahip olduğuna ilişkin düzenleme bulunduğunu ileri sürülerek, mazbut vakıfların ayrı tüzel kişiliklerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Söz konusu tartışmalar karşısında; her ne kadar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde bulunsalar da, mazbut vakıfların bağımsız yönlerini de korumaları sebebiyle, ayrı tüzel kişiliklere sahip oldukları kabul edilmelidir.

Mazbut vakıfların ayrı tüzel kişilikleri olduğunu kabul eden yazarlar arasındaki bir başka tartışma, mazbut vakıfların özel hukuk tüzel kişiliği mi kamu hukuk tüzel kişiliği mi olduğuna ilişkindir. Bazı yazarlar, Vakıflar Genel Müdürlüğünün mazbut vakıfları temsil ettiğinden yola çıkarak, bu vakıfların kamu hukuku tüzel kişiliği olduğunu kabul etmektedir. Diğer bazı yazarlar, *Vakıflar Kanunu* m. 4'te açıkça vakıfların özel hukuk tüzel kişisi olduğu düzenlendiğini ve bu

64 **Aydos,** s. 135; **Koçoğlu,** s. 220.

65 *Vakıflar Yönetmeliği* m. 111/I-c: "Genel Müdürlükçe teklif edilen;... Genel Müdürlüğe, mazbut ve mülhak vakıflara ait olup, tahsis edildikleri amaca göre kullanılmaları kanunlara veya kamu düzenine aykırı yahut tahsis amacına uygunluğunu kaybetmiş, kısmen veya tamamen hayrat olarak kullanılması mümkün olmayan taşınmazların mazbut vakıflarda Genel Müdürlüğün, mülhak vakıflarda vakıf yöneticisinin talebi üzerine gayece aynı veya en yakın başka bir hayrata dönüştürülmesini, akara devredilmesini veya paraya çevrilmesini... karara bağlamak."

66 **Solmaz Bilici,** s. 74.

sebeple mazbut vakıfların da özel hukuk tüzel kişiliği olduğunun kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Bir başka düşünceye göre, mazbut vakıflar, hem kamu hem özel hukuk tüzel kişiliğini içeren karma bir tüzel kişilik niteliği taşımaktadırlar. *Vakıflar Kanunu* m. 4'te yer alan açık düzenleme ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne tanınan mazbut vakıflar üzerindeki yönetim ve temsil yetkisi göz önünde bulundurulduğunda son görüşün isabetli olduğu açıktır.

Mazbut vakıfların karma nitelikte kabul edilmesiyle, bu vakıflara ait malların niteliği hususu gündeme gelmektedir. Karma nitelikteki tüzel kişilik taşıdığı kabul edilen mazbut vakıfların mallarının da aynı şekilde ne kamu ne özel mal olduğu söylenmemelidir. Bir başka ifadeyle, mazbut vakıf mallarının da karma nitelikte mal niteliğini haiz olduğu kabul edilmelidir.

Mazbut vakıflar, kimi sebeplerle tasfiye sürecine girebilmektedirler. Bu kapsamda, mazbut vakıfların günümüze gelindiğinde amaçlarının sona erdiği, amaçlarının değiştirilmesi de mümkün değilse, tasfiye sürecine sokulduğu görülmektedir. Kimi vakıflar da taviz bedeli karşılığı veya taviz bedeli ödenmeksizin, kanun gereğince, tasfiye edilmektedir. Bu sebeplerle, günümüzde mazbut vakıfların sayıları oldukça azalmıştır. Buna rağmen, hâlihazırda mevcut olan mazbut vakıflar bulunmaktadır. Bu vakıfların tasfiyeleri, yukarıda yaptığımız açıklamalar çerçevesinde, karma tüzel kişiliğe ve karma nitelikte mallara sahip oldukları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akgündüz, **Ahmet.** *"İslam Hukukuna Göre Vakıf Mallarının Mülkiyet Meselesi"*. Bakanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu. Ankara; Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2012, s. 13-29.

Akman, **Ahmet.** Eski Vakıflar Hukuku ve İdaresi. Ankara: Adalet, 2019.

Akyıldız, Ali. Türk Hukukunda Vakıflar Üzerinde Devlet Denetimi, İstanbul üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1997.

Ayan, Mehmet ve Nurşen Ayan. Kişiler Hukuku. Ankara: Seçkin, 2016.

Aydın, **Mehmet Akif.** Türk Hukuk Tarihi. İstanbul: Beta Yayınları, 2019.

Aydos, **Oğuz Sadık.** *"Vakfın Sona Ermesi"*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, 2013, s. 129-153.

Berki, Ali Himmet. Vakıflar. İstanbul: Cihan Kitaphanesi, 1940.

Çevik, Kemal. *"Mazbut Vakıfların Tüzel Kişiliği"*. Vakıf Haftası Dergisi, S. 7, 1990, s. 103-115.

Çınar, Ömer. *"Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Galle (Gelir) Üzerinde Vakıf Evlatlarının ve Diğer İlgililerin Hak Sahipliği ve İntifa Hakkı Hayrından Fazla Olan Mülhak Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi"*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. C. 22, S. 3, 2016, s. 105-117 (Mazbut).

Çınar, **Ömer**. *"Taviz Bedeli ve İcareteynli Mukataalı Vakıfların Tasfiyesi"*. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1-2, 2011, s. 827-855 (Taviz Bedeli).

Çilingir, Hamdi (Chamntı Tsılıgkır). Hanefi Vakıf Hukukunda Gaye Unsuru, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2014.

Direk, Mithat. Tarım Tarihi ve Deontoloji. Konya: Eğitim Yayınevi, 2012.

Dural, Mustafa ve Tufan Öğüz. Türk Özel Hukuku Cilt II-Kişiler Hukuku. İstanbul: Filiz, 2021.

Em, Ali. Türk Hukuk Sisteminde Vakıflar. Ankara: Turhan Kitabevi, 2011.

Eren, Fikret ve Veysel Başpınar. Toprak Hukuku. Ankara: Savaş, 2017.

Ergün, **Ömer.** Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.

Hatemi, Hüseyin. Medeni Hukuk Tüzel Kişileri. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1979.

İşeri, **Ahmet.** Vakıflar (Medenî Kanun'dan Önceki ve Sonraki Vakıf Nev'ileri ve Hukukî Mahiyetleri), AUHFD, C. 21, S. 1, 1964.

Koçoğlu, Safa. Türk Medeni Kanununa Göre Vakıfların Kuruluşu, İşleyişi ve Soan Ermesi. İstanbul: Beta, 2022.

Korkusuz, Refik ve Ömer Ergün. *"Hukuksal Boyutları ile Eski ve Yeni Vakıflar"*. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 16 - 19, 2007, s. 69-138.

Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019.

Öğüz, Tufan. Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları. İstanbul: Beşir Kitabevi, 2007.

Özkaya, **Eraslan**. Eski Vakıf Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.

Öztürk, Nazif. Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1983.

Solmaz Bilici, Meryem. Medeni Hukuk Çerçevesinde Bezm-i Âlem Vakıfları Özelinde Mazbut Vakıflar. İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

Üçok, Coşkun, Ahmet Mumcu ve Gülnihal Bozkurt. Türk Hukuk Tarihi. Ankara: Turhan Yayınevi, 2019.

Yener, M. Serhat. Eski-Yeni Vakıflar Kanununa Göre Mazbut Vakıf Taşınmazların Gayrimenkul Hukuku Meseleleri. Ankara: Bilge Yayınevi, 2015.

Yener, M. Serhat ve Kazım Uslu. Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Vakfiyeden Doğan Haklara İlişkin Davalar. Ankara: Statü Yayıncılık, 2013.

Yılmaz, **Mustafa**. Eski Vakıfların ve Taşınmazlarının Günümüzdeki Hukuki Rejimi. Ankara: Bilge Yayınevi, 2013.